

mundatae non sunt». La forma *ruí* hi és, però rarament: «quant lo menjar és cuyt en lo ventre, lo que és *rubí* va fora --- pren manteniment de la més *rubin*: alguns nomenen-lo *parenchyma*», «prenen e tiren lo humor *ruí* que s diu *serum*», OPou (*TbPu*, 129, 323, 229, 291, 293); «—Què fan los blats? —*Roíns*, que ha entrat la ròja», Carles Ros (*Dicc.* 1764, 204, 13).

Es nota que fins aquí tots els testimonis són, adés val, adés de gent relacionada amb Val. (Eiximenis, OPou) o el *Llibre de Mariners*, de procedència incerta). També, però, n'hi ha alguns de mallorquins: «Oh tirana passió que la llum dexas, / y tenebras segueis ab recta via: / Dia vols sia nit, y la nit, dia; / las *roínas* sivadas - blancas xexas», Ant. de Verí, a. 1623; els cants 12 i 13 del poema de Miquel F. de la Càrcer, a. 1633, són «De la virtud y costums que ha de tenir la casta y prudent donzella» i «Del mal que causan las dones *roines*» (JMBover, *BiEscrBal* II, p. 496, 1.1.4; I, p. 162). Recollit pels lèxics des de Busa-N.: «*roy*: *pesimus*, *malignus*; *royndat*: *malignitas*» (E-VII.1.4).

Encara que incomparablement menys que entre val. no es pot dir que el mot no s'usi en cap més regió de llengua catalana. A Mallorca fins i tot el trobem popularment amb la mateixa evolució fonètica que *rovina*: «tendria com una afronta haver-se d'admetre ab gent tan baixa y tan *rovina*, maldament ell tenga més deutes que Sant Pere y Sant Bernat», AMAlcover (*Contarelles*, 236). En el Princ. el trobem en autors de lèxic tan pur com els següents: «Un camí escabrosíssim, *rubí*, pedregós y accidentat», Artur Osona (*Gua de Collsacabra*, 10); «Conta'm què t'ha dit l'administrador *rubí*» escrivia el meu pare a la muller absent, que havia dè tractar amb gent abusiva, 17-I-1903. «Àmagaven la cara els àngels / d'amargues menes de morir: / els grans Traïdors de la terra / varen lliurar-lo al més *roi* / —Véns i et perdem —deien, en veure'l, / la mar i l'aire pirinenc; / ulls catalans espurnejaven: / —Va de la mort al negre avenc», JoCarner (*A Lluís Companys*, 1952), v. 6.

Però la diferència en passant l'Ebre és brusca i forta. des d'allà és un mot de matís ben poc ponderatiu, i d'ús illimitat, aplicable pertot. De moment almenys, en el Nord, continua havent-hi vacil·lació entre *ruí* i *ruín*, entre el femení en *-ma* i l'identíc al masculí: «el més *füin*», a l'Alt Maestrat (a Benassal, 1935), però «un camí *ruín*» a Carlares (Ports, Tort), Vinaròs, El Boixar, *füin* Morella (1934). Però també «només hi ha una pista molt *füina*», a Herbés; «una carretera *füina*» a Vilafranca del M.; parlant de la partida *Lo Partínal*: «és lo més *füin* del poble» Artana (1961). En els més bons periodistes i fins puristes: «tant si les nostres institucions culturals es troben en condicions *roins* com si es troben en bones», «*El Roín*», títol d'un film, FCarrerres Calatayud («Acció Valenciana», 20-III i 1-V-1931).

Fora de part de la zona nòrdica, hi ha femení invariable en el P. Valencià, com ja ho hem vist en JRoig, JoMartorell i fins Jer. Pau (excepció Bonllabi) i el gironí avalencianat OPou, que també ho fa així en l'adverbi: «cantar *ruynment*: absurde canere», «escriure

ruynment: imperite litteras pingere» (170, 182) Però femení *roina*, almenys avui, en les altres regions, i amb masculí sense *-n*, *roi/roina*, tant a les Illes com al Princ. (fins i tot el ross Pau Berga «la Natura per tu es demostrà molt *ruina*»), però el DAg cita ex de *fruytes royns* en el Llibre de la Peste del gironí RMoix, any 1584, i el masculí *eclesiàstics rohins* en unes Sinodals de Vic de 1628; cf. *roin/roina* però *roin cosa* en asturià. Invariable *roin* i sense ser proclític en un inventari del Maestrat de l'any 1673: «un tros de llansol molt vell y *robin*», «una destreal *rohin*» (p p Moll, *Misc. MtzFerrando* 1968, pp. 4 a 5). «Obres *foins*» diuen a Maella i Favara responen a les 'males obres' de la Doctrina cristiana (Casac. 1923)

Formació exclusiva de les tres llengües hispano-romàniques. En castellà i en portuguès és sempre d'una sola terminació. En cast. antic *roin*, apareix per primer cop en l'Arx. de Hita, i en llenguatge rústic de «serranos»: «la gaha *roin* e heda» ('la bacona dolenta i lletja'), «*roin*, gaho, envernizo». Després en els gloss. arag. de c. 1400, en textos pastorils etc. El port *ruim*, que escrit amb *o* ja apareix en el S. xv «esta infirmidades que chamam bolha é muy *roím*», *Livros de Falcoaria*; *rroim* en un escriptor que crec del S. xv o xiv, *ruins* en un llibre de cavalleries del S. xvi, pl. abstracte *roindade* ja c. 1400: «castiguem os moços de toda-las rapazias, astrosias e *royndades*», «ou fazer algüas outras grandes *ruyndades*», S. xv (cites de P. Machado).

La dificultat és més morfològica que verament etimològica, car des del sentit de 'arruïnat' es passa fàcilment al de 'dolent' o 'mesquí'. El tipus de derivació és, però, anòmal morfològicament. Per això poso en el DCEC/DECH (v, 93a i n): la forma primitiva degué ser en cast. **ruino* (derivat de *ruina*, amb el sentit de 'ruïnós, fet malbé'), que passaria a *ruin* en apòcope proclítica (*ruin camino*, *ruin pueblo* etc.), i des d'això es degué generalitzar aqueixa forma en el masculí i en el femení, única explicació que pot donar compte de les formes portuguesa i catalana (que bé semblen ser genuïnes), i àdhuc de la mateixa forma castellana.

L'abundor de les formes en portuguès antic, i tot el to del mot en aquella llengua i literatura, ens convenç que allà no pot ser castellanisme. En català ja hem justificat un judici paral·lel. El que no podem descartar, i fins i tot sembla que no podem dubtar-ne gaire, és que en la nostra llengua fos herència mossàrab: així en català no ens causa cap dificultat el pas del fem. *-i(n)* a *-ina*, ni l'ús de la forma amb *-n* conservada, fins i tot fora de l'ús proclític. Això seria una bona base per suggerir que també en castellà i en portuguès fos de nissaga mossàrab: l'aparició primerenca en Juan Ruiz no s'hi oposa pas, i el portuguès és una llengua farcida de mossarabismes.

Afegia llavors: «Con miras a explicar la terminación se podría especular sobre la posibilidad de que naciera de un genitivo estereotipado, en combinaciones como DOMUS, CASA, MURUS, PARIES, CIVITAS RUINAE, 'casa etc. de ruinas, en ruinas'; en valenciano "*paret mig derrocada y ruin*: parietina" es el caso en que ya